

СИЛА ШЕВЧЕНКОВОЇ ПРАВДИ

Микола Рожик

*Кандидат історичних наук, доцент історичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Волею Небесного Провидіння українцям визначено національних проводирів і духовних світочів, котрі у найскладніших історичних випробуваннях вказували народу шлях виходу із пригніченості й безнадії до віри у кращу долю, кріпили непохитне переконання у велике майбутнє українства.

Тарас Шевченко, 200-ліття від дня народження котрого у 2014 році відзначала Україна й усі люди доброї волі, належить до тих постатей, котрі як у національному, так і світовому вимірі є найвідомішими, загально визнаними. До сказаного і написаного до цієї дати долучилася і праця українського дослідника, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри радіомовлення і телебачення Львівського національного університету ім. Івана Франка Василя Лизанчука¹.

Видання “Шевченкове Слово” з перших сторінок захоплює спресованістю тексту й прозорою дохідливістю думок та ясністю змісту. У передньому слові до нього професор І. Крупський слушно наголошує, що про Т. Г. Шевченка написані численні різноманітні праці, які репрезентують його у цілому світі, але чи можуть українці ХХІ століття сказати, що знають яким він був насправді, чи наповнилися вони його глибоким змістом і розумінням національної сутності і місця українців в історії і у сучасному світі?

Автор “Шевченкового Слова” розуміє і розкриває його несхожість з ким би то не було, заглиблюється у мотиви самовідданості народу національній справі. Робить успішну спробу розкрити Шевченкове розуміння універсальних закономірностей поступу та історичного призначення українства. Своєчасність і громадянська важливість такого аналізу очевидна, адже ідеологічна боротьба навколо творчості Т. Г. Шевченка не припиняється.

Оскаженіла антиукраїнська боротьба путінського режиму не тільки множить нелюдське хамство російських правлячих верхів, а прямим застосуванням підривних інформаційних засобів і збройних сил загрожує існуванню Української держави й українства. Автор нагадує про певну традиційність людиноненависницьких дій Російської й більшовицької імперій, а у ХХІ столітті Російської Федерації, які спрямувалися на фальсифікування й приниження духу шевченкової музи і самого поета як “особливо небезпечного бунтаря”.

Полеміка новітніх “традиціоналістів” та “постмодерністів” також відволікає від глибинної сутності Т. Г. Шевченка як духовного світоча новітньої української нації, долею дарованої особистості, котра визначила силу і цінність української духовності, культури, критерії тих, хто почуває себе українцем та ідентифікує себе з нацією і її історією. В. Лизанчук наводить слова Д. Донцова про те, що сила Шевченкового духу

© Рожик М., 2015

¹ Лизанчук Василь. Шевченкове Слово / Василь Лизанчук. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка. – 2014. – 184 с.

“є вища від співчуття, вища від терпіння, вона вища за дочасне щастя”. Вона стоїть вище модних віянь, політичних викрутасів і партійництва, якнайкраще виражає потребу кожного українця – укорінення у національний ґрунт.

Професор В. В. Лизанчук у перших частинах своєї праці: “Код порозуміння між народами”, “Зоологічна зловісність”, “Московською блекотою заглушені”, “Світоглядна концепція” та інших дає можливість читачу поміркувати й долучитися до аналізу вагомих свідчень і цінних фактів, які підтверджують те, що як у “ніч бездержавності”, так і в роки утвердження Української держави Шевченкове Слово було, є і залишається животворчим і скріплюючим духовність українського народу, його національної сутності, мови, культури, історичної пам’яті. Шевченкова творчість зрозуміла кожному, оскільки виражає універсальні людські сподівання і цінності. Насамперед “любити правду на землі”, втілювати її у земному бутті. Володар у царстві людського духа, наділений вищим даром прозріння, промовляє до народу і зрозумілий усім поколінням українців.

Автор знаходить тісний зв’язок Т. Г. Шевченка з новітніми реаліями України, з її драматичними змінами і неймовірним вибухом енергії людської гідності й небаченого в історії оновлення, яке завирувало в революції гідності кінця 2013 – початку 2014 року. Сталося вимріяне Кобзарем, коли “встане правда! встане воля!”. Мільйони українців встали за Україну, готові віддати за неї навіть життя. Герої “Небесної сотні” і тисячі інших на Майданах у Києві, у великих і малих містах непохитно відстоювали свободу і шлях демократичного цивілізованого поступу для українського народу. Йдеться про подолання московської інтоксикації, якій піддаються жителі незалежної України, й відстоювання нацією свого місця в європейській співдружності народів. Шевченкове “Борітеся – поборете!”, як ніколи стало важливим зараз, на початку ХХІ століття.

Василь Лизанчук присвятив свою працю “світлої пам’яті убієнним і живим Героям Євромайданів – борцям за соборну, правову українську Україну” і нагадав владним самобрехам, політичним крутіям і злодіям, цинічним московським зайдам та їхнім продажним наймитам, тим, хто набрався “старшобратньої” блекоти, що новітнє українство, як ніколи, усвідомлює “національно-творчий і національно-жертвний характер своєї боротьби”. Тож Шевченків заклик гнівний, але справедливий у протистоянні споконвічному ворогові, який на початку ХХІ століття виступає в образі біснுவатого путінського режиму.

У розділах “Основоположне значення творчості Тараса Шевченка”, “Міцно і кровно зв’язаний з народом”, “Оригінальність таланту”, з висоти сьогодення та суспільно-політичних викликів осмислюються соціально-політичні, філософські, естетичні погляди і переконання національного генія, його роль і неперехідне значення як творця української літератури найвищої світової якості, яка не потребує нічиєї ласки, ні опіки. Вона глибоко народна і правдива. Видатний український музикант Валентин Сильвестров переконаний, що така література важлива і потрібна всім. Поема “І мертвим і живим...”, вважає він, має дійти до кожного і варто пам’ятати: “Схаменіться! будьте люди, бо лихо вам буде. Розкуються незабаром заковані люде, настане суд”...

Невмирущий національний дух Шевченка спонукає засудити дрімуче варварство хижої великодержавної почвари, кривавого більшовицького тоталітаризму та їхніх виплодків – терористичного режиму путінської Росії, який спраглий крові українського народу та їхнього уярмлення, а заодно зграю грабіжників Януковича і К°, їхніх прихильників і наймитів.

Значний обсяг праці В. Лизанчука (“Вірність родині й нації”, “Прометей України”, “Християнський гуманізм” та ін.) присвячений аргументованому розкриттю жовчного зла, безпросвітної лжі та пиhi різномасних чорносотенців, котрі паплюжили учасників культурного процесу в Україні, авторитет та творчість Т. Шевченка. Автор монографії розвінчує лукавство і самохвальство, замішане на беззаконні російських влад, її офіційних інтелігентів-борзописців, котрі не гребували наклепами і навіть брутальним перекручуванням ставлення Кобзаря до релігії, таємниці сповіді й накидали йому негідні вигадки про характер особистого життя. Прикметним було обурення московського православ’я, адепти якого не могли усвідомити інтелектуальних глибин генія, але знали, що сила Шевченкового Слова наснажується християнським духом.

Т. Г. Шевченка розпинали за те, що посмів укласти і видати “Букварь южнорусскій” українською мовою. Органічне поєднання у букварі щирої віри й народної творчості наближало дітей до Бога й розуміння цінності боротьби за справедливість, національну свободу. “Учи неложними устами сказати правду. Поможі молитву діяти до краю”. Саме так можна протистояти традиційній російській великодержавній нетерпимості і ненависті до всього українського. “Моліться правді на землі, а більше на землі нікому не поклоніться”.

В. Лизанчук підкреслює: поет молиться “серцем одним”, переконаний в тому, що покривдженим і знедоленим повернеться добра доля, розсіється п’ятьма неволі й згинуть сили злотворящих. Т. Шевченко – просвітлювач, носій Правди, глибоко пов’язаний з народним життям, ніс Слово, яке стало плоттю і благодаттю святої правди, голосом новим.

Християнський гуманізм у поетовому розумінні – це сила, оперта на людину як частину Божого світу “зі своїми національними особливостями. Бог і Україна у творчості Кобзаря стали тотожними поняттями” (Г. Дичковська). Така визначальна сутність народу і нації в умовах сучасного імперського сказу Росії, її цинізму має неперехідне мобілізуюче значення. Розуміння цього необхідне для протистояння насильству, висунутого як нова державна доктрина Росії у XXI столітті.

Автор “Шевченкового Слова” привертає увагу до інформації з фондів архіву колишнього КДБ. Це лист-повідомлення про смерть Олекси Гірника з села Богородчани на Івано-Франківщині. У прощальному листі перед самоспаленням Олекса Гірник написав: “мій протест... то бунт проти насилля і поневолення. Мій протест – то слова Шевченка, а я його тільки учень і виконавець”. Жертовний вчинок (21 січня 1978 року) попри трагічну завершеність розкрив сутність українського духу, національного характеру, волелюбність і віру в свій народ. Сторінки книги розкривають світлий і цілісний образ Кобзаря, його живу журбу, як згадують сучасники, його шлях по колючих тернах, обставлений принизливим гнітом і мерзлотою епохи, яка терзала вірного сина України.

Жорстокі і зловісні епізоди національної історії знову і знову спонукають до всебічно обґрунтованих узагальнень й докладних порівнянь з новітніми подіями українського буття, щоб пізнати справжню ціну національної державної незалежності й врешті позбутися, як писав Шевченко, “чорнилом помитих” дітей України, тих, хто навіть на високих постах в українському уряді “по-московськи ріжуть” й дурноляпствують про “верную службу общей родине”.

Т. Шевченко, мовиться в книзі, Україну й українців усвідомлював, як єдине душевне ціле. Це той феномен, витворюваний багатьма поколіннями, який служить непохитною

підставою для національної гідності і честі. Це – джерело безстрашної хоробрості, самовідданості, самопожертви і патріотизму. Вони одухотворюють міжособистісні стосунки й творять “новий і праведний закон”.

“Одухотвореність рідної мови”, “Розвінчування російських історичних міфів”, “Національне відступництво” – це ті частини книги, в яких автор розкриває Шевченкове душевне вболівання за рідну мову, культуру, звичаї, традиції, красу і щастя особистого спілкування, його погляди на особисте, інтимне і постійну мрію перенестися бодай на короткий час в Україну.

“Листи Тараса Шевченка, спогади про нього і, безперечно, твори концентрують найголовнішу сутність ролі Кобзаря-Пророка для формування національної ідентичності українців, розвіювання російських історичних міфів”, – наголошує В. Лизанчук. Шевченкова спадщина – це та цінність і сила, яка збагачує наше уміння єднати національну розмаїтість й забезпечувати політичну єдність в Україні.

Автор наголошує, що “переважна більшість московських міфів” агресивно деформують українську історичну пам’ять, підточують національне коріння народу, позбавляючи його прийняттого цивілізованого майбутнього. Він уважно аналізує численні різноманітні факти, розглядає позиції відомих українських і зарубіжних дослідників творчості Шевченка й підтверджує, що усі шахраювання, спотворення і брутальна брехня використовуються правлячими кремлівськими чинниками заради вивищування чорносотенного шовінізму й домінування над іншими народами. Російське неоімперство просуває той політичний курс, який жорстокіший і цинічніший за уже відомі в історії. Він опертий на ненависть, облуду і насильство.

Росія самозванно присвоювала собі роль Третього Риму, провідництво в православ’ї і беззастережну опіку слов’янщини. В таких умовах Т. Шевченко відстоював національну ідентичність і рішуче виступав проти тих земляків-прислужників, котрі завзято обслуговували інтереси “отечества чужого”, нехтували національним, “паскудили славу свого народу”. Реперезентовані в книзі роздуми і аргументи підтверджують дотичність таких проблем до сучасних уражених “вірусом національного відступництва”, в тому числі і осіб на високому державному рівні.

З розгортанням російської агресії, тотального пропагандистського зомбування, щоб зламати волю українців до опору ворожій кремлівській орді, надто актуальні Шевченкові настанови всім добре подивитися, пізнати до кінця “чия правда і чиї ми діти”. Вони, як ніколи, доцільні для самоорганізації нації, яка розпочалася з революції гідності. Слова Кобзаря звучали як революційний заклик з уст захисників Майдану. Вони, на думку В. Лизанчука, відкрили “світлу перспективу чистої високодуховної, самовідданої новітньої української України”. Йдеться також про підсилення україноцентризму, високих національних і морально-духовних засад. У таких розділах як “Візія українського майбутнього”, “Тарас Шевченко – винятково національний поет”, “Головні засади української національної ідеї державотворення” автор пише про синтез ідейних основ творчості поета і складання новітніх соціально-політичних орієнтирів Української держави ХХІ століття. Це воістину масштабне бачення української історії крізь символи Віри, визначені Т. Шевченком. Автор закликає задуматися над життям Кобзаря, над його Словом грізним, емоційним, прозорим, бо це революційний вираз свободи, гімн незнищен-

ності національної енергії і правди народу. Українці сприймають його як прямий заклик до революційної боротьби проти чорних сил тоталітаризму й агресивного імперства, озлобленого великодержавництва. Московський окупант завжди боявся Шевченкового Слова, люто розтоптував правду. На українську мову мало бути “височайшие соизволение”.

“Від вогню – вогонь”, – говорить давня істина. Вогонь пече, гартує громадянську мужність, очищає совість. Така особлива місія українського Слова, в яку вірив Кобзар.

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б’ється – ожива,
Як їх почує!.. Знать, од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди! . . .

Найвагоміший приклад такої сили показав усьому світові Майдан 2013–2014 рр., коли національні почуття і прагнення справжньої демократії в Україні викарбовувалися у полум’яних знову відновлених закликах “Слава Україні!”, “Героям Слава!”, “Смерть ворогам!”

Шевченкове Слово звучить різними мовами на усіх континентах. Його Слово, стверджував Іван Франко, “в душі кожного чоловіка вміє збудити відгук та співчуття і може в даній нагоді відповісти тій душі на її найглибші, найболючіші запити та пориви, дати їй потіху в горі, вказати на ясний шлях”.

У книзі В. Лизанчука читач відкриє для себе високі авторські почуття, глибоку повагу й прагнення розкрити логіку сплетіння історіософської думки, художнього і культурологічного аналізу сучасного стану українського суспільства. Неординарність монографії в тому, що вона розкриває реальності життя, творчість Т. Г. Шевченка і втілення його ідей та устремлінь у сучасній Україні, в якій пробуджується енергія формування всенародної волі, сила прозріння, вибору гуманно-національних пріоритетів людини, суспільства та держави. Професор Володимир Демченко з Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара у післямові до видання слушно зазначив, що “не так вже багато в українській шевченкіані таких прикладів шанобливого ставлення, пристрасного і ємного визначення ролі і місця Т. Шевченка в нашій історії”.

Поборювання антиукраїнських підривних ідей і диверсій, мерзоти політичного цинізму – знакові події новітньої української драми, які збіглися із 200-річчям від дня народження Кобзаря. Життя промовисто підтверджує – він залишається символом свободи, відродження й оновлення українства. “Шевченкове Слово” В. Лизанчука професійно, майстерно й об’єктивно розкриває ці прикметні події.

Доцільно підсилюють і доповнюють зміст книги оригінальні художні ілюстрації заслуженого діяча мистецтв України В. І. Семенюка. Роган В. О. добре виконав дизайн обкладинки. Він гармонійно ув’язаний зі змістом і підсилює його. В. Лизанчукові вдалося створити цікаву, глибоку працю, написану вишуканою мовою, опертою на багатий документальний матеріал, розмаїті факти. Вона є на часі для широкого читачького загалу.

Стаття надійшла до редколегії 26.05.14

Прийнята до друку 24.06.14